

Listastrendene forvaltningsplan - Innarbeiding og vurdering av innspill etter offentlig høring

Oppsummering av Innkomne høringsuttalelser med Statsforvalterens kommentarer:

Anne og Geir Arild Nilsen, som gir uttalelse også pva. *Audun Stålesen* og *Leif Reinertsen*, peker på at det synes som om Fylkesmannen ønsker å stenge av veger ned til Bausjesanden, og de ønsker en spesifisering av hvilke veier det er snakk om. Grunneierne ønsker ikke å fjerne veger som sikrer adkomst for å ta ut masse fra strendene. Videre peker de på at det er feil i vernegrensa (Nordhasselvika) i del 2 av planen. De er positive til at beiting skal kunne drives effektivt og økonomisk i tråd med verneformålet.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering. Fylkesmannen har ikke planer om å stenge veiene ned til Bausjesanden. Se for øvrig kommentar under temaene *Skjønnsforutsetninger* og *Feil i vernegrensa* til sist i dokumentet

Ernst Severinsen mener at det kan åpnes for utbygging av flere boliger på Tjørveneset som kompensasjon for ikke videre utbygging av Breknefeltet. Videre ønsker han at bunkersanlegg kan utvikles for turisme.

Statsforvalterens kommentar: Det vil ikke bli åpnet for boligtomter innenfor verneområdet. En eventuell utbygging utenfor verneområdet vil være et kommunalt anliggende.

Jan Karlsen og Ingebjørg Lie spiller inn at det er uklart utfra kartet om parkeringsplassen som er foreslått på Kviljo er lagt i sumpområdet i verneområdet, eller om den er foreslått i beitet nord for vegen. Grunneier vil ikke akseptere parkeringsplasser på nordsiden av vegen, men kan godta noe sør for vegen, men da forutsatt at belastningen fordeles med parkeringsplasser flere steder langs vegen.

Statsforvalterens kommentar: Den foreslåtte parkeringsplassen må drøftes nærmere med kommunen og grunneier før den eventuelt kan realiseres. Tiltaket er tenkt plassert i verneområdet på sørsiden av veien. Se for øvrig Statsforvalterens kommentar under *Parkeringsplasser* til sist i dokumentet

Lista travselskap anmerker at den foreslåtte ridetraséen fra travbanen og ned til stranda ikke vil fungere med vogn. Travelskapet ønsker en presisering av hvilke rettigheter og muligheter man har

for å sikre en slik trasé, og også hvem som har ansvar for å sikre framkommeligheter. Merking av traséen ønskes ikke begrenset til ridning.

Statsforvalterens kommentar: Dette er ikke en aktuell problemstilling. Den foreslåtte traseen er for ridning. Kjøring med vogn omfattes ikke av verneforskriftens eller friluftslovens begrep «ferdsel med hest» og er ikke tillatt på stier eller strandflaten.

Kåre Reidar Danielsen har ønske om at all furu og gran skal fjernes på Tjørveneset, samt at krigsminner skal restaureres og tilgjengeliggjøres. Videre påpeker han at det foregår landbruksdrift som ikke er i tråd med vernebestemmelser ved at det har blitt tilført kunstgjødsel og at områder har blitt tilsådd, samt at området overbeites. Det er forsøpling med landbruksplast i området. Det foregår også mye kjøring med tunge landbruksmaskiner i området. Han ønsker ikke beitedyr, og vil ikke tillate inngjerding av eget område. Han påpeker at vegetasjon og hekking blir negativt påvirket av storfebeitingen.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering og delvis innarbeiding. Innspill om forsøpling av landbruksplast tas til etterretning. Det er bonden selv som er ansvarlig for at landbruksplasten ikke kommer på avveie. Strendene i verneområdene ryddes årlig av Statens naturoppsyn i samarbeid med Farsund kommune. Se for øvrig kommentar under temaene *Fjerning av uønska treslag, Landbruksdrift og Restaurering av krigsminner*.

Karl Nesheim peker på feil i kartavgrensingen av verneområdet, Videre peker han på at rettigheter til uttak av tare, sandmasser og stein bør opprettholdes, men under kontrollerte former slik at ikke enkelte misbruker rettighetene. Retningslinjene om avstand til sanddyner opprettholdes. Karl Nesheim har kommentarer til kyststien som han mener er uryddig gjennomført av forvaltningen. Anlegg og stier bør ligge på vernet grunn. Deler av traséen er ubrukelig deler av året og fører til at folk går andre steder og blir til ulempe for beiteareal og natur. Utløp av større vassdrag bør langtidsplanlegges. Det er problemer med dagens situasjon på Nesheim, og planlagt framtidig utvidelse av kanal under fylkesveg på Nordhassel. Det pekes også på at det der forskjellsbehandling/skjevfordeling ved utnyttelse av goder/rettigheter og behandling av tillatelser.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering og delvis innarbeiding ved klargjøring av retningslinjer. Forvaltningsplanen har et mål om å sikre likebehandling av saker, men det vil alltid være rom for skjønn. Utløpet av Nesheimåna kan renskes opp ved behov, jf. skjønnsforutsetningene. På Nordhassel vil tiltak vurderes ved behov. En eventuell framtidig utvidelse av kanal under fylkesveien ved Nordhassel vil bli vurdert når saken blir aktuell. Se for øvrig kommentar under temaene *Landbruksdrift og Kyststien*.

Øyvind Strømme peker på at det er viktig å ta vare på nærturområder og viktige lekeområder i området fra bebyggelsen på Tjørveneset og mot Nordhasselvika. Han mener at beitingen i området har redusert det biologiske mangfoldet og at inngjerding vanskeliggjør bruken av området som friluftsområde. Området beites for intensivt og det har blitt brukt kunstgjødsel.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering og delvis innarbeiding ved klargjøring av retningslinjer. Se for øvrig kommentar under temaene *Landbruksdrift*,

Olaf Staalesen ønsker en avklaring på om småbrukernes rett til å fortsette en århundrelang tradisjon med sauebeite på Tjørveneset herunder som beiteområde for ungdyr.

Statsforvalterens kommentar: Se kommentar under temaet *Landbruksdrift*,

Even Tjørve mener at hekkebestanden av vadere er overestimert. Videre mener han at forvaltningsplanen må stille opp alternative friluftsområder, samt å beskrive konsekvensene hvis man endrer slikt areal til landbruksarealer. På Tjørveneset beites det for hardt samt at det tilføres kunstgjødsel i området Steinsvika - Sevika. Han mener videre det er motsetninger i planen på området beiting med storfe, hvor det står at beiting med storfe fører til tap av plantemangfold, f.eks. i sanddynemark, samtidig som man ønsker beiting i forvaltningsområdene 9 og 10. Det vises også til generelt for høyt beitetrykk og at vegetasjonen omdannes fra dynehei til grasmark. Generelt mener han at Statsforvalteren bør ha et større fokus på sanddynemark. Han anbefaler å forsøke med slått som skjøtselstiltak (jf. Jæren), og foreslår at staten inngår avtaler om opphør av beite i dyneheiområdene

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering og delvis innarbeiding ved klargjøring av retningslinjer. Innspill om økt fokus for sanddynemark tas til orientering og innarbeides delvis. Statsforvalteren har de siste årene hatt et stort fokus på restaurering av sanddynemark som naturtype. Slått kan være aktuelt noen steder, men er ikke vurdert i planen i denne omgang. Se for øvrig kommentar under temaene *Landbruksdrift* og *Friluftsområder og beiting*

Rune Jansen skriver at enkelte grunneiere har tatt ut for store mengder med stein og grus fra Steinsvika gjennom de siste 15 årene. Dette har medført en økt erosjon i området. Det er ønske om at forvaltningsplanen setter store begrensninger i uttaket av stein og grus i dette området. Videre lurere han på om det er tillatt å gjødsle med både husdyrgjødsel og kunstgjødsel i på eksisterende kulturbeiter. I Nordhasselvika ønsker han at kyststien flyttes fra fellesstrand og opp på brinken slik at fuglelivet på stranda blir mer skjermet.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering og delvis innarbeiding ved klargjøring av retningslinjer. Se for øvrig kommentar under temaene *Landbruksdrift* og *Rettigheter til uttak av sand og stein*

Sigvald Åge Stålesen mener at det må være tillatt å hente grus etter behov til gårdsbruket på de stedene hvor sjøen legger opp masser. Dette gjelder ikke bare på det stedet som er merket av på kartet. Det må også kunne tas ut sand på Bausje. Videre mener han tilleggsfôring ikke nødvendigvis endrer landskapet. Det kan ikke settes forbud mot tilleggsfôring av beitedyr i landskapsvern-området. Det må tas hensyn til grunneiers interesse og bruk av området.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering. Se for øvrig kommentar under temaene *Landbruksdrift* og *Rettigheter til uttak av sand og stein*

Tjørveneset Vel påpeker at Tjørveneset er et viktig friluftsområde. De mener at adkomsten til området har blitt begrenset pga. beitedyr og inngjerding, og at dette er en trussel mot allemannsretten. Velforeningen ønsker ikke beiting med sau i området og i alle fall ikke gjerdning helt inn til tomtegrensen. Videre ønsker de ikke trafikk av landbruksmaskiner i verneområdet eller gjennom

byggfeltet. De påpeker at hekkebestanden av vipe har gått drastisk ned i området og under om det kan ha noe med beitedyrene å gjøre.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering. Hekkebestanden av vipe har generelt gått drastisk tilbake, dette gjelder ikke spesielt for Lista eller for Tjørveneset. Se for øvrig kommentarer under *Friluftsområder og beiting og Landbruksdrift*.

Norges Seilforbund, komité for båt & samfunn er av den oppfatning at fugler har en særstilling i norsk naturvern, og ønsker en forklaring på hvorfor det er slik.

Statsforvalterens kommentar: Listastrendene består av verneområder med ulike formål; landskapsvern, plantefredning og/eller fuglefredning. Vernet skal ivareta viktige funksjonsområder for sårbare og trua arter, eller helheten i spesielle landskap. Lista våtmarkssystem er et internasjonalt viktig område for fugl, og det er naturlig at fugl er en del av formålet med vernet her.

Ernst Bjørnar Marcussen kommenterer skillet mellom tradisjonelt friluftsliv og annet friluftsliv, og mener at alt friluftsliv må sees som likeverdig og under samme betegnelse. Ønsker at det i større grad tilrettelegges for friluftsliv og ulike ferdselsformer i hele verneområdet. Han ønsker at det i planen i større grad skilles mellom trekkfugler som raster og hekkefugler, og får fram hvilke menneskelige hensyn som bør tas til hver gruppe. Foreslår at analyse av NOF Listas datagrunnlag bør inn i tiltaksplanen.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet er innarbeidet i planen ved at aktiviteter ved ulike typer friluftsliv, og hvordan dette ulikt kan påvirke verneverdier, beskrives tydeligere. Det er dette som er avgjørende; ikke hvorvidt friluftslivsaktiviteten er «tradisjonell» eller «ny». NOF Lista og andre gjør stadig større mengder av gammelt datamateriale tilgjengelig via Artsobservasjoner/Artskart. Det er p.t. ikke aktuelt å bruke ytterligere ressurser på analyse av eldre datamateriale. For øvrig mener vi skillet mellom trekkfugl og hekkefugl er ivaretatt i planen.

Besøkssenter våtmark Lista (Farsund 365/Lista fyr) foreslår at enkelte av de mest sårbare områdene bør få et særskilt fokus i den perioden planen skal ha gyldighet. Informasjon bør være positivt vinklet. I stedet for forbudsskilt bør det skiltes hvor det er lov å drive med ulike aktiviteter og ønske folk velkommen dit. Det bør utarbeides en enhetlig plan for formidling og informasjon i verneområdene. Videre ønsker de generell båndtvang langs Listastrendene hele året. Ang. besøksstrategi: Det bør tilrettelegges et helhetlig nett av innfartsveier, p-plasser, rasteplasser, toaletter og søppelhåndtering langs hele Listastrendene lvo.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering. Mye av det som kommenteres følges opp i besøksstrategien som er i prosess. Informasjon om Listastrendene landskapsvernområde blir tilgjengelig nå på siden norgesnasjonalparke.no. Se for øvrig Statsforvalterens kommentar under *Båndtvang og Parkeringsplasser*.

Farsund 365 kommenterer at Lista fyr er Farsund kommunes fremste turistdestinasjon med opp mot 60 000 besøkende årlig, og minner om viktigheten av utviklingen av området. De påpeker videre at det er ønskelig at forvaltningsplanen gir rom for at Lomsesanden campingplass og det vernede

arealet øst for campingplassen kan benyttes til campingplass i fremtiden, og at området lengst øst også kan bebygges på en skånsom måte. De imøteser en regulering og konsekvent skilting av parkeringsplasser i tilknytning til verneområdene på Lista, som skal hindre overnatting med bobil. Med henblikk på de mange fordelene som knytter seg til styrt ferdsel, spesielt i verneområdene, mener Farsund 365 AS at randsonene i noen grad må kunne tilrettelegges i tråd med eventuelle føringer i den kommende besøksstrategien og fremtidige planer.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering. Mye av det som kommenteres følges opp i besøksstrategien som er i prosess. Ang. randsonen; forvaltningsplanen gjelder kun i verneområdet, ikke i randsonen. Se for øvrig Statsforvalterens kommentar under *Parkeringsplasser*

Farsund kommune – Administrasjonen og Landbruksutvalget kommenterer at landbruksnæringen og vernemyndighetene har felles interesse og nytte av å kanalisere ferdsel fra landbruksarealer inn i og i verneområdet; og ønsker å samarbeide om dette.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering.

Farsund kommune – Administrasjonen skriver at kommunestyret og landbruksutvalget er enig i at uttak av masse med skadelig omfang i forhold til verneverdiene kan håndteres gjennom forskriftsendring. Ved strengere vernebestemmelser innebærer dette krav om erstatning til grunneier/rettighetshaver. Videre mener de at kyststien Fra «Gulbua» på Vågsvoll må følge den gamle stien til fyret, og foreslår å legge bro over bekken i Vågsvollviga. I landskapsvernområdet v/ «Pisserenna» bør det opprettes en raste-/tilskuer-/utkikksplass og iverksettes tiltak for å holde orden på søppel og tilretteleggelse for håndtering av søppel. Det er ikke tillatt med parkering av bobil og campingvogn på døgnbasis på parkeringsplasser i tilknytning til landskapsvernområder. Dette kan løses med skilting som forbyr slik parkering i tidsrom 00:00 – 06:00. Kommunestyret understreker viktigheten av at det i planen legges godt til rette for aktiv bruk til vannsport, og at bærekraftig turisme blir viktig interesse å ivareta innenfor områdene som omfattes av planen. Kommunen anbefaler å retningslinjer for ferdsel på sjøen, særlig i fuglefredningsområdene, være tydelig i forvaltningsplanen. Til sist mener kommunestyret at dagens regler angående båndtvang opprettholdes, og at det må skiltes i så måte langs strendene.

Statsforvalterens kommentar: Innspillet tas til orientering. Innspillet om kyststi ved «Gulbua» tas ikke til følge. Tiltaket vil være negativt for verneverdiene. Tilretteleggingstiltak ved «Pisserenna» bør primært legges utenfor verneområdet og tas ikke inn i planen nå. Forbud om parkering av bobil og campingvogn er ikke regulert av verneforskriften og det er nødvendig skilting av parkeringsplasser hvor ellers kjøring er tillatt er kommunens ansvar. Statsforvalteren mener at forvaltningsplanen og den kommende besøksstrategien ivaretar innspillet om vannsport, men innarbeider i planen innspillet om generelle retningslinjer for ferdsel på sjø. Innspillet vedrørende båndtvang tas til orientering og følges opp i besøksstrategien og i felt.

Farsund kommune – Landbruksutvalget har følgende innspill:

1. Det bør framgå tydeligere i planen at de fleste veier inn i verneområdet er private gardsveier. Vi mener det hadde vært hensiktsmessig med et kart som viste offentlige veier inn i verneområdene – og som da samtidig klargjorde hva som er private gardsveier.

2. Uttak av masse: Konsekvensvurdering av masseuttak ift erosjon bør inngå som tiltak. I tilfeller der det kan påvises at masser er menneskelig tilført eller påvirket, må det åpnes for at tiltak som kan tilbakeføre tilstanden til en mer naturlig utforming kan vurderes. Tiltak som kan sikre opprettholdelse av karakteristiske landskapstrekk eller sikre mot erosjon bør være mulig innenfor verneformålet.
3. Jf. deponering av dyrkingsstein så bør det kunne vurderes utlegging av slike for å forsterke landskapsformer mot erosjon som følge av stadig hyppigere ekstremvær. Eksempelvis på Steinodden. Problemer med mindre erosjon andre steder bør også kunne repareres med bruk av dyrkingsstein for å stabilisere masser.
4. Forvaltningsplanen må gi rom for bruk av leplanting der det er behov for dette av hensyn til jordbruksdrift. Forhold til sandflukt må gis oppmerksomhet i den sammenheng.
5. Det er ikke lengre et krav om avgrensing med permanent gjerde mellom utmark og innmark. Skog og landskap heter for øvrig nå NIBIO.
6. fjerning og bekjempelse av gyvel og rynkerose er en viktig skjøtselsoppgave. Kommunen mener dette bør gjenspeiles og konkretiseres i tiltakslistene i de områder plantene er et problem.
7. Kartene i del I burde hatt bedre kvalitet. Det er for mange kart pr. side noen steder og noen kart er for små slik at de blir vanskelige å lese. Man bør også vurdere å samle kartene i eget vedlegg til slutt i del II og i vedlegg 4 (i del III).
8. På grunn av at planprosessen har tatt lang tid er en del tiltak allerede utført. Det kunne kanskje vært føyd til «utført» bak disse både i planens del II og i vedlegg 4 – Tiltaksplan 2014-2014.
9. Vi er uenige i at det skal settes opp skilt med forbud mot deponering av avfall ved Gunnarshaug. Forbudsskilt er ikke ønskelig. Deponering av avfall er ulovlig og bør/skal håndteres etter forurensningsloven.
10. I planleggingsperioden har Besøkssenter Våtmark Lista (BVL) blitt realisert. Senteret er en sentral aktør når det gjelder informasjon om, og bruk av, verneområdene. BVL kunne gjerne blitt omtalt i eget vedlegg, eventuelt blitt omtalt egnet sted under kap. 6 i planens del I

Statsforvalterens kommentar:

1. Forslaget om et kart som viser private gårdsveier er bra, men et slikt kart vil være mer knyttet til friluftsliv generelt enn verneområdeforvaltning. Områdekartene gir en oversikt over offentlige parkeringsplasser, disse viser samtidig hvor vi ønsker å lede de besøkende.
2. Innspillet tas til orientering. Fylkesmannen har fått laget en geofaglig utredning for Listastrendene hvor det blant annet er gjort en konsekvensvurdering av masseuttak i forhold til erosjon. Rapporten er tilgjengelig på hjemmesiden sammen med forvaltningsplanen. Innspillet om menneskelig tilført eller påvirket masse og restaurering mener vi gjeldene retningslinjer i planen ivaretar allerede.
3. Innspill om dyrkingssteing omfattes av følgende retningslinje i planen: *Dispensasjon for deponering av dyrkingsstein kan påregnes i spesielle tilfeller der deponering vil være gunstig for landskapstilpasning eller ved utbedring/etablering av erosjonsvern mot sjøen».*
4. Innspill om leplanting og sandflukt mener vi gjeldene retningslinjer i planen ivaretar allerede.
5. Innspill om NIBIO og gjerdning innmark/utmark innarbeides i planen.
6. Innspillet er innarbeidet i planen. Fjerning av rynkerose- og gyvelforekomster er tatt med som tiltak under Del 2 -Einarsneset og Del 3 - Tiltaksplan.
7. Innspillet innarbeides delvis i plan. Enkelte av oversiktskartene i del 1 er tenkt som illustrasjoner, og detaljgraden er derfor begrenset. Andre kart er forbedret og noen er lagt ved i større format i del 3. Statsforvalteren vurderer det som mest praktisk å ha kart i hver sone.

8. Gjennomførte tiltak (fra til plan ble oversendt Miljødirektoratet for godkjenning) er fjernet fra tiltaksplanen i del 3 og som områdetiltak i del 2.
9. Innspillet er innarbeidet i plan og skilting utgår dermed som tiltak. Det legges til grunn at kommunen i større grad følger opp avfallshåndteringen etter forurensingsloven i dette området.
10. Innspillet er innarbeidet i plan.

Farsund kommune – Oppvekst og kultur har følgende innspill:

1. Det er behov for mer og bedre informasjon, positivt vinklet. I stedet for forbudsskilt, bør man skilte der hvor det er lov til å drive med ulike aktiviteter og ønske folk velkommen dit. Det bør utarbeides en enhetlig plan for formidling og informasjon i verneområdene. Felles skilting og nye, digitale formidlingsmetoder bør vurderes for å unngå skiltjungel i verneområdene.
2. Tilrettelegging for friluftsliv. I neste tiårsperiode bør man prøve ut nye måter for kanalisering for turgåere, joggere og syklister. Det bør tilrettelegges et helhetlig nett av innfartsveier, parkeringsplasser, rasteplasser, toaletter og søppelhåndtering langs hele Listastrendene landskapsvernområde. Trebaner på påler, lavt tau langs stier er eksempler. Kart over gjeldende infrastruktur, samt aktuelle steder for fremtidig infrastruktur bør utarbeides. Disse behovene vil være tilnærmet like for både Kyststien, Vita Velo og Besøksenter Våtmark Lista. Nye rasteplasser bør etableres på Snekkestø (gapahuk/ rom og toalett), Bausje (Gapahuk/ rom), og på sikret militæreiendom i Fuglevika med toalett (like utenfor vernesonen). Alcoa utslippsrør på Husebysanden er ifølge planen ikke i konflikt med vernebestemmelsene. Husebysanden er heller ikke konfliktfylt i forhold til fuglefredning, og området bør derfor vurderes som et sentralt område for et felles servicebygg for både Kyststien, Vita Velo, badegjester og bølgeryttere.
3. Parkeringsplasser bør oppgraderes ved følgende innfartssteder til verneområder: Varnes, Snekkestø, Jøllestø, Nesheim, Kviljo, Haugestranda, Huseby, Lomsesanden. Gjerne med asfalt, sykkelparkering og rasteplass. Ved Snekkestø bør det etableres ny parkeringsplass på toppen av bakken. Universell tilrettelagte stier (gruses) fra parkeringsplasser og ned til strendene, Farsund kommune ønsker også å etablere en tilrettelagt rundtur på nordsiden av Einarsneshalsen.

Ønsket sykkelurveier som berører vernesonen og som ønskes tatt med i planen er:

- Lista fyr – Verevågen: På eksisterende gårdsveier.
 - Bausje – Steinsvika: Ny tilrettelagt forbindelse.
 - Gjennom Marka: Eksisterende veitrasé.
 - Østhasselstrand – Nesheim: Ny tilrettelagt forbindelse.
 - Alcoa Miljøpark/ Huseby – Lomsesanden: Ny tilrettelagt forbindelse utenom hovedvei.
 - Det ønskes merket/ tilrettelagt kyststitraseré gjennom Marka
 - Bro over Oteråna ønskes etablert for kyststien på Lille Havik.
4. Sykling er lite synlig i forvaltningsplanen i dag. Sykkelturkommunen Farsund og pilotprosjektet Vita Velo er en satsning som også vil berøre verneområdene langs Lista. I Vita Velo prosjektet samarbeider Farsund kommune med Statens vegvesen og Vest-Agder fylkeskommune om å etablere en sammenhengende kystrute mellom Varnes og Farsund. Deler av ønsket trase berører vernesonen. Det er samtidig et ønske at sykkeltraseen i hovedsak er atskilt fra kyststien for å hindre konflikt mellom gående og syklende.
 5. Leplantning kan med fordel fjernes enkelte steder. Når leplantning fjernes og området blir omgjort til dyrket mark, kan allemannsretten falle bort. Avtale om alternative traseer skal være på plass før skogen fjernes. På Lomsesanden er leskogen viktig som støyskjerm mot industrien og bør absolutt ikke fjernes her.

6. Det er positivt at revisjon av planen forenkler noen restriksjonslinjer for vind- og brettssport, samt at man tillater gjennomseiling i fredete områder.
 - Det er ikke restriksjoner for vind- og brettssportaktivitet i områder med landskapsvern og plantefredning. Det bør skiltes/ tilrettelegges og/eller markedsføres der det er lov å drive med slik aktivitet.
 - Husebysanden bør være hovedarena for lavterskeltilbud og rekruttering til sporten. Det bør være mulig å bygge et felles servicebygg her som kan serve ulike brukergrupper.
 - I planen differensieres mellom ulike typer av brettssport og hvilken innvirkning de har på fuglelivet. SUP regnes for å ha lite påvirkning på fugl og bør tillates langs Listastrendene.
 - Farsund kommune ønsker tillatt bølgesurfing i Nordhasselvika.
 - Farsund kommune er positiv til tilrettelegging for brettseiling ved moloen i Østhasselstrand.
 - Vannscooteraktivitet i verneområdene vil for de fleste undergrave forståelsen av annet strengt vern. Dersom man skal håndheve forbud mot surfing i visse områder må man være restriktiv med å tillate sammenlignbare aktiviteter som av mange oppleves mer forstyrrende.
7. Båndtvang. Dersom man går langs strendene i dag er det ulike vernebestemmelser og regler for båndtvang, uten at dette er markert på stranden. Farsund kommune ønsker generell båndtvang langs Listastrendene hele året. Dette for å gjøre det forutsigbart for publikum som går langs strendene med hund, og for å beskytte dyr på beite og annet dyre- og fugleliv i verneområdene.

Statsforvalterens kommentar:

1. Innspillet tas til orientering. Informasjonstiltak følges opp i besøksstrategien.
2. Forvaltningsplanen skisserer ulike kanalisering- og tilretteleggingstiltak. Utforming, materialbruk og lokalisering er ikke detaljert og tiltakene må omsøkes. Eksisterende og framtidig infrastruktur er vist i områdekartene i del 2. Infrastruktur utenfor verneområdet er som oftest ikke tatt med. Besøksstrategien vil gi en helhetlig oversikt over tilrettelegging og infrastruktur i og utenfor verneområdene. Rasteplass/toalett Snekkestø: innspillet er innarbeidet. Tiltak Bausje: innspillet er innarbeidet. Sanitæranlegg Fuglevika: gjennomført. Eventuelle tiltak på Husebysanden må omsøkes.
3. Deler av innspillene innarbeides i plan.
 - Varnes: i prosess i kommunen, ikke tatt med pga. usikker plassering.
 - Snekkestø: innarbeidet i plan.
 - Haugestranda: kommunen er i prosess med grunneiere, avventes og tas ikke med i plan.
 - Jøllestø: utenfor verneområdet, tas ikke med i plan.
 - Nesheim/Kviljo: Forslag til parkeringsplass er med i plan
 - Einarsnes: parkeringsplass er med i plan.

Nye tiltak i verneområdet må detaljeres i søknad (gjelder parkering, rasteplasser, tilrettelegging for sykkelparkering).

Universelt tilrettelagte stier: Ikke tatt med i plan, følges opp i samarbeid med kommunen.

- Universelt tilrettelagt rundtursti på Einarsneset: Fylkesmannen har flere ganger vurdert forslaget til trase. Tiltaket vil komme i konflikt med verneverdiene og tas derfor ikke med.
 - Sykkelturveier: Tas ikke med i planen da traseen hovedsakelig ligger utenfor verneområdet. I tillegg er mange traseer ikke avklart.
 - Kyststitraser Marka: legges inn når en eventuell avtale er på plass.
 - Bro over Oteråna: gjennomført.
4. Innspillet innarbeides i plan. Det er tatt inn et eget avsnitt om sykling. Informasjon om Vita Velo er innarbeidet i plan.
 5. Innspillet tas til orientering. Statsforvalteren mener planen ivaretar dette.
 6. Innspillene tas til orientering.
 - Vind- og brettssport er tillatt de fleste steder langs Listastrendene og Fylkesmannen anser det som lite hensiktsmessig å sette opp informasjonsskilt om lovlige aktiviteter.
 - Ev. tiltak på Husebysanden krever egen søknadsprosess.
 - SUP er tillatt de fleste steder langs Listastrendene, unntatt i fuglefredningsområdene. Det er åpnet for SUP i deler av Havika.
 - Det åpnes ikke for bølgesurfing i Nordhasselvika.
 - Innspillet tas til orientering.
 - Vannscooter tolkes som unødig forstyrrelse i fuglefredningsområdene. Fylkesmannen har ikke myndighet til å sette restriksjoner for slik aktivitet i landskapsvernområdet. Det vil bli vurdert ved framtidig forskriftsendring.

Se for øvrig statsforvalterens kommentar under tema *Vind-/brettssport*

7. Se Statsforvalterens kommentar under tema *Båndtvang*

Kystverket har følgende innspill:

1. Det går fram av forvaltningsplanen (side 12 – verneprosess) at det tidligere har vært foreslått en rekke endringer i verneforskriftene og justering av vernegrenser, men at prosessen har stoppet opp. Det går videre fram at nytt forslag til reviderte verneforskrifter vil sendes på høring når forvaltningsplanen er vedtatt. Kystverket er ikke kjent med hva de tidligere endringene innebar utover det som fremkommer i forvaltningsplanen. Vi er usikre på om de tidligere foreslåtte endringene er av en slik art at forvaltningsplanen må endres som følge av evt. endringer av verneforskriftene. På denne bakgrunn mener vi at det er mer hensiktsmessig at forvaltningsplanen revideres i etterkant av kommende høring av endringer av verneforskriftene.
2. Side 32 – akutt forurensning/ utslipp fra marin virksomhet Kystverket registrerer at omtalen er upresis og til dels feil. Vi anbefaler at avsnittet erstattes med oversendt tekst.
3. Side 50 – deponering av dyrkingsstein. Under «skjønnsforutsetninger/ avtaler» står det at det for gården Vere kan deponeres stein på fellesstranda rett nordøst for Stavstø på visse vilkår. Dersom det i denne sammenheng menes at det kan deponeres stein ved Stavstø statlige fiskerihavn, gjør vi oppmerksom på at tiltaket krever tillatelse fra Kystverket, jf. havne- og farvannsloven § 28, og ber om at det tas med i avsnittet.
4. Diverse innspill om mindre endringer og justeringer i forvaltningsplanen. Gjelder Kystverket som grunneier og myndighet etter havne- og farvannsloven, informasjon om fredningsstatus på enkelte anlegg og installasjoner m.m. Oppsetting av skilt ved Lista fyrstasjon og ved

Østhasselstrand redningsstasjon må behandles etter kulturminneloven og være i tråd med Kystverkets retningslinjer for skilting.

5. Side 54 – motorisert ferdsel. Innenfor verneområdet har Kystverket navigasjonsinstallasjoner som skal trygge ferdselen for de sjøfarende. I forbindelse med nødvendig drift, tilsyn og vedlikehold av navigasjonsinstallasjoner samt utbedring av eventuelle skader på moloer og kaianlegg i statlige fiskerihavner, ber vi om at følgende tas med i retningslinjene: «Det er generelt tillatt med drift, tilsyn og vedlikehold av navigasjonsinnretninger i verneområdet og nødvendig motorferdsel i forbindelse med dette. Det er videre tillatt med motorferdsel i forbindelse med utbedring av Kystverkets anlegg i statlige fiskerihavner».
6. Side 56 – retningslinjer for oppføring og vedlikehold av bygninger. For å trygge ferdselen for de sjøfarende, gjør Kystverket Sørøst oppmerksom på at det i framtida kan være aktuelt å føre opp nye anlegg, flytte egne anlegg eller føre opp tilbygg til våre anlegg som skal gi navigasjonsveiledning. I den forbindelse ber vi om at avsnittet «retningslinjer for oppføring av vedlikehold av bygninger» side 56 endres til «retningslinjer for oppføring og vedlikehold av bygninger og anlegg». Vi ber videre om at andre kulepunkt i avsnittet endres til følgende (se understrekning): «Det kan gis dispensasjon til oppføring av nye anlegg, flytting av anlegg og tilbygg til eksisterende anlegg samt oppføring av bygninger som er nødvendige av hensynet til landbruk, fiske og virksomhet knyttet til viktig nasjonal infrastruktur (Forsvaret, telenettet, Kystverket). (...)».
7. Side 57 – retningslinjer for drift og vedlikehold av brygger, båtstøer, havner og moloer. Som eier av moloer og kaier vedlikeholder Kystverket anleggene. Vi ber om at tredje kulepunkt i retningslinjene endres til følgende: «Det er generelt tillatt med reparasjon av Kystverkets anlegg i statlige fiskerihavner etter stormskader og nødvendig motorferdsel i tilknytning til dette».
8. I verneområdet inngår flere statlige fiskerihavner. I framtiden kan være aktuelt å utbedre anleggene for å tilrettelegge forholdene for fiskere. På denne bakgrunn ber vi om at setningen «Tillatelse til utbedring (endring av form/størrelse/kapasitet) av moloanlegg kan ikke påregnes» i sjettede kulepunkt i sin helhet utgår. Alternativt må setningen endres til følgende: «Med unntak av moloer i statlige fiskerihavner kan tillatelse til utbedring av moloanlegg ikke påregnes». I siste kulepunkt i retningslinjene ber vi om at det tilføyes at mudring ved eksisterende brygger krever tillatelse etter havne- og farvannsloven.
9. Side 65 – vannscooter. Etersom vannscooterforskriften ble opphevet 18. mai 2017, ber vi om at teksten i kapittelet rettes opp i henhold endringen av forskriften. Dersom forvaltningsmyndigheten ønsker å regulere motorisert ferdsel til sjøs av hensynet til fugl, ber vi om at siste setning i kapittelet endres til følgende: «Vi oppfatter bruk av motoriserte fritidsfartøy som unødig forstyrrelser på fuglelivet, og dette vil da være forbudt i henhold til verneforskriften for disse områdene». På denne måten kan forvaltningsmyndigheten unngå unødvendig/ lek-basert motorisert ferdsel som f.eks. kjøring med vannski, bølgehopping, m.m. og retningslinjene vil være i tråd med opphevelsen av vannscooterforskriften. Vi anbefaler videre å endre overskriften i kapittelet til «motoriserte fritidsfartøy».
10. Side 75 – retningslinjer for motorisert ferdsel. Vi ber om at følgende retningslinjer tilføyes: «Nødvendig motorisert ferdsel i forbindelse med drift, tilsyn og vedlikehold av navigasjonsinnretninger i verneområdene er tillatt. Det er videre tillatt med motorferdsel i forbindelse med utbedring av Kystverkets anlegg i statlige fiskerihavner».
11. Antenneanlegget for radiopeiling er omtalt på side 153. Videre er det under «tiltak» side 157 foreslått å fjerne radiopeileanlegget. Kystverket gjør oppmerksom på at radiopeileanlegget

er del av det tidligere systemet for navigasjon og omfattes av områdefredningen etter kulturminneloven § 19 for Lista fyrstasjon. Eventuell fjerning av anlegget må godkjennes av Kystverket som eier av anlegget.

Statsforvalterens kommentar:

1. Innspillet tas til orientering. Planen utarbeides på grunnlag av eksisterende forskrifter. Ev. endringer må tas hensyn til ved framtidig revisjon av planen.
2. Innspillet tas til følge, deler av teksten er innarbeidet i plan.
3. Innspillet tas til orientering. Teksten viser til skjønnsforutsetningene og endres derfor ikke.
4. Innspillene er innarbeidet i plan.
5. Innspillet krever forskriftsendring og er ikke innarbeidet i plan.
6. Innspillet tas til orientering og er delvis innarbeidet. Flytting av anlegg og tilbygg til anlegg er omfattet av retningslinjen slik den står nå med oppføring av bygninger og anlegg.
7. Innspillet krever forskriftsendring og er ikke innarbeidet i plan.
8. Innspillet tas til orientering. Nevnte setning beholdes som en generell retningslinje. Søknader vil allikevel bli vurdert individuelt.
9. Innspillet er innarbeidet i plan.
10. Innspillet krever forskriftsendring og er ikke innarbeidet i plan.
11. Innspillet tas til orientering.

Lista bølgerytterforening har følgende innspill:

1. Tillatt bølgesailing ved Litle Rauna. Vi foreslår at Fylkesmannen tillater brettseiling på Litle Rauna på følgende vilkår:
 - Brettseilere parkerer på parkeringsplass lengst sør på Nordhasselstranden (punkt A i vedlagt kart), og bærer brett og seil (ikke opprigget) ut til Litle Rauna, hvor utstyret rigges opp.
 - På Litle Rauna får brettseilere lov til å gå inn og ut av vannet på yttersiden av bua som står der (punkt B på kart). Sailing innenfor dette punktet skal unngås.
 - Farsund kommune tar ansvar for at disse vilkårene blir opplyst om på skilt og i kart som angir hvor det er mulig å drive med brettbasert vannsport langs Listastrendene.
2. Tillatt bølgesurfing i Nordhasselvika og SUP i enten alle, eller noen få, fuglefredningsområder. LBF har registrert at Fylkesmannen differensierer mellom forskjellige brettspportaktiviteter med tanke på hvor forstyrrende de er for fugl. Dette er etter vår mening en fornuftig tilnærming. I tråd med denne differensieringen har LBF to forslag:
 - Vi foreslår at det tillates med bølgesurfing i Nordhasselvika. Dette er en skjermet bukt hvor det kun ved høst- og vinterstormer er bølger som kan benyttes til bølgesurfing, og da først og fremst av nybegynnere og barn. Vi kan anslå at det årlig dreier seg om maksimalt 10 dager midt på stranden.
 - Fylkesmannen bør sidestille SUP med kajakk og motorisert båtferdsel, og tillate denne aktiviteten i enten alle fuglefredningsområdene eller kun i noen av dem. Fuglefredningsområdene vi anser som godt egnet for SUP og som viktige med tanke på friluftsliv er: Einarsneset, Havika og Nordhasselvika (Bausje). SUP i disse områdene vil kun være aktuelt på stille, fine sommerdager.

Statsforvalterens kommentar:

1. Innspillet tas til orientering. Området er et av de viktigste områdene for overvintrende og hekkende fugl. Fylkesmannen ønsker generelt å begrense forstyrrelser fra ferdsel i dette området og vil ikke tilrettelegge for mer ferdsel på Litle Rauna.
2. Innspillet tas til orientering. Fylkesmannen vil prøve ut differensieringen som er omtalt i planen for å få erfaring med hvordan ordningen fungerer. Det er ikke aktuelt å prøve ut ytterligere differensiering før det foreligger en evaluering av ordningen.

Statens vegvesen påpeker at langs fv. 664 viser kommuneplan for Farsund en planlagt/framtidig gang- og sykkelveg på søndre side av fylkesveg, og kommuneplanen viser også framtidige g/s-veger langs fv. 43 ved Nordhasselvika og langs veg til Lista fyr. Del av strekning ved Nordhasselvika inngår i detaljreguleringsplan for Bausje. Vi går ut fra at disse g/s-vegene ikke inngår i tiltak som vil kreve dispensasjon for «anleggning av ny vei», jfr. foreslåtte «Retningslinjer for drift og vedlikehold av veier». Om nødvendig bør det tas inn et tillegg om at nevnte g/s-veger er unntatt fra nevnte retningslinjer.

Statsforvalterens kommentar:

Innspillet tas til orientering. Alle tiltak som ikke er avklart/dispensert for i reguleringsplanprosessen, må omsøkes.

Vest-Agder fylkeskommune har følgende innspill:

1. Anbefaler å satse på positive tilretteleggingsstrategier som kan kanalisere ferdsel og aktiviteter fremfor forbud innenfor de ulike forvaltningsområdene.
2. For å unngå at det dannes flere stier og/eller erosjon som følge av flere besøkende, vil vi anbefale at man i tillegg til oppgrusede stier ser på muligheten til å etablere faste trestier i enkelte områder.
3. Det bør satses på noen nøkkelområder hvor forholdene legges godt til rette for parkering og for å ta en rast når man er på tur. Områder som er statlig eide eller sikret for allmennheten bør prioriteres.
4. På områder hvor det etableres p-plasser for bil må det også legges til rette for sykkelparkering. I den forbindelse bør muligheten for etablering av ladestasjoner for elbil/elsykkel vurderes.
5. Det er viktig at det settes av ressurser til å følge opp eventuell effekt av lemping på restriksjonene for vind- og brettssport.
6. Vi vil anbefale at det uttrykkes eksplisitt i retningslinjene at vannscooter er forbudt innenfor fuglefredningsområdene. Det samme gjelder for bruk av droner.
7. Det hadde vært ønskelig med en oversikt over fredete kulturminner i planen, status på bevaringstilstand for kulturminnene, vurdering av eventuelle trusler og muligheten for å lage et enkelt overvåkingsprogram for kulturminnene.
8. Landbruket kan være et element i reiselivssatsingen. Det er i den forbindelse viktig at det tas høyde for at det kan være nødvendig med visse infrastrukturtiltak.
9. Det bør settes av ressurser til å utarbeide en felles informasjonsstrategi og utarbeide en konkret infoplan for de enkelte områdene.

Statsforvalterens kommentarer:

1. Innspillet tas til orientering.

2. Innspillet tas til orientering.
3. Innspillet tas til orientering. Dette er i tråd med Fylkesmannens prioritering for hvilke områder som kan tilrettelegges.
4. Farsund kommune er ansvarlig for å legge til rette for offentlig parkering. Det er lagt inn flere nye forslag til parkeringsareal i forvaltningsplanen. Det er naturlig å også tilrettelegge for sykkelparkering ved behov. Slike tilretteleggingstiltak omhandles i besøksstrategien.
5. Innspillet tas til orientering. SNO har årlig tilsyn med aktiviteten. I tillegg skal det gjennomføres en evaluering av prøveordningen innen 2022. Se . Se for øvrig Statsforvalterens kommentar under tema *Vind- / brettssport*
6. Innspillet innarbeides i plan.
7. Fredede kulturminner kunne gjerne vært mer omtalt i planen, men dette er Fylkeskonservatorens myndighets- og ansvarsområde. Se for øvrig Statsforvalterens kommentar under tema *Kulturminner*
8. Tiltak må omsøkes og behandles individuelt.
9. Tas til orientering. Informasjon følges opp gjennom besøksstrategien.

NOF sentralt har følgende innspill til planen:

1. Ang. vannsportaktiviteter i deler av fuglefredningsområder (FFO) i nevnte områder (Fuglevika, Kviljodden og Havika): Forslaget til forvaltningsplan legger opp til en åpning for vannsportsaktivitet i deler av dyre- og fuglefredningsområdene. Et slikt forslag strider mot vernets formål, og legger ytterligere press på utsatte fuglebestander. Undersøkelser gjort på Lista viser at forslagene vil ha en klar negativ effekt på fuglenes mulighet til næringssøk og tilstedeværelse. Annen kunnskap støtter dette. NOF kan ikke akseptere de foreslåtte endringene.
2. Differensiert forvaltning: Forvaltningsmyndighetene må legge seg på en restriktiv linje i forhold til alle former for inngrep og uheldige aktiviteter i fuglefredningsområder. I slike områder kan det legges til rette for at publikum besøker områdene for å oppleve spesielle naturverdier. NOF mener myndighetene bør legge til rette for observasjonsvirksomhet enkelte steder der dette er nødvendig for å beskytte sårbart fugleliv. Slike tilretteleggingstiltak kan være kanalisering av ferdsel og etablering av observasjonsfasiliteter. Slike tilretteleggingstiltak kan være viktige for å skape bedre forståelse og interesse for vernetiltak. Kanaliseringstiltak og etablering av observasjonsfasiliteter skal medføre redusert forstyrrelser på fuglelivet, ikke motsatt. Ved behov må konsekvensutredninger foretas for å sikre dette.
3. Oppsyn og straffereaksjoner: Behovet for ekstra prioritet til oppsyn og tiltak for å hindre ulovlige vannsportsaktiviteter i FFOene er nødvendig. Status som fuglevern timer bør føre til opprettelsen av velfungerende oppsyn og tiltak for å hindre ulovlige aktiviteter som frislipp av hunder, ferdsel med hest, ulovlig brett- og vindsurfing, kiting og andre aktiviteter som vil være i strid med verneforskriften.
4. Skiltingen av brettseilingsforbudet er i dag for dårlig i de aktuelle områdene på Lista. Det er ikke nødvendigvis lett for utøvere av vannsport å vite hvor de kan seile lovlig. Det står diverse skilt ved grensene til FFOene, men det er ikke utfra disse lett å skjønne hvor det er lovlig eller ulovlig å utøve forskjellige typer vannsport. Bedre skilting og informasjon er nødvendig, og flere kart med tydelige instruksjoner må på plass.

5. Forvaltningsplanen legger opp til å åpne en trasé for gjennomseiling for brettseilere og bølgesurfere/SUPere gjennom Fuglevika FFO og ut til Østhasselneset. NOF mener at tanken om å få redusert ferdselen på land i Fuglevika ved å tillate gjennomseiling av fuglefredningsområdet faller på sin egen urimelighet, da alle rapporter og undersøkelser tilsier at brettseiling forstyrrer mer enn ferdsel på land. En bør da heller forsøke å kanalisere ferdselen på land. Det vil også være mulig å seile rundt FFO i Fuglevika når man skal ut til seilingsområdene utenfor Østhasselneset. Det er med andre ord ikke nødvendig å seile korteste vei gjennom FFO.
6. I utkastet til forvaltningsplan ønsker man å åpne havområdet fra gårdsvei vest for Kviljodden, slik at det blir mulig å gå ut i vannet fra enden av veien. Fylkesmannen forslår videre en restriksjonslinje på 250 m. avstand fra land for alle vannsportsaktiviteter. NOF mener argumentasjonen om at brettseiling og kiting kan tillates utenfor 250 m. fra stranda på Kviljodden er ulogisk og opplagt urimelig. Om en ønsker en enklere håndheving av verneforskriften burde grensene for vannsport følge rette linjer ut fra land der FFO begynner/slutter, med innlagte buffersoner med utgangspunkt i tilgjengelig kunnskap. Vi vil også bemerke at Kviljodden delvis fungerer som en barriere for seilere, slik at det ofte seiles kun på vestsiden eller kun på østsiden av odden. Ved å åpne opp for seiling også utenfor odden så sprer en forstyrrelse ut over et enda større område, da det blir mye enklere å passere odden. Vi ser ofte at det ved større ansamlinger av brettseilere under spesielle værforhold er mye filming og fotografering av aktivitetene. Fotografene står da som regel på de mest utstikkende oddene for å få best foto/film. Vi risikerer dermed at Kviljodden kan bli en plass der fotografer blir stående i timevis. Dette er svært forstyrrende for bl.a. rastende vadefugler.
7. Forvaltningsplanen legger opp til å åpne hele den østlige delen av Havika FFO (Store Havika) for bølgesurfing og SUP. Fylkesmannen mener forstyrrelsesavstandene feltundersøkelsene har avdekket tilsier at en slik lemping av restriksjonsnivået er forsvarlig. Tillatelse til bølgesurfing i østre Havika bryter med prinsippet om at vannsport er "unødig forstyrrelse av fugl" og derfor ikke tillatt i FFO. Vi er ikke enige i Fylkesmannens konklusjon. Undersøkelsene viser tvert imot at en enslig bølgesurfer gjør at fugler blir (synlig) forstyrret på en avstand på 150–200 m. En dag med flere bølgesurfere og brukere av SUP, gjerne kombinert med aktivitet på stranda, vil føre til betydelige forstyrrelser. En åpning for dette vil dessuten skape en farlig presedens for videre forvaltning i FFO.

Statsforvalterens kommentarer:

1. Innspillet tas til orientering. Det er graden av forstyrrelse som avgjør om en aktivitet er tillatt eller ikke, og ikke vernegrensa. Prøveordningen med differensiert forvaltning av vannsportaktiviteter skal følges opp gjennom oppsyn og evalueres innen 2022. Dersom det viser seg at ordningen ikke fungerer etter intensjonen vil restriksjonsnivået og -grensene endres.
2. Innspillet tas til orientering. Fylkesmannen mener dette ivaretas i plan.
3. Innspillet tas til orientering. SNO har ansvar for jevnlig oppsyn i verneområdene.
4. Innspillet tas til orientering. Det arbeides med informasjonstiltak og bedre skilting i verneområdene. Dette følges i tillegg opp i besøksstrategien.
5. Innspillet tas til orientering. Fylkesmannen ønsker å redusere unødig forstyrrelse av fugl i Fuglevika ved å kanalisere all ferdsel langs sjøen til ny turvei oppe på brinken i bakre del av vika i samarbeid med Farsund kommune og grunneierne. I tillegg skal gjennomgangstrafikk

av brettssportutøvere ut til neset reduseres ved å tilrettelegge for utseiling ved moloen. Gjennomseilingssonen er et tiltak som prøves ut for å oppnå dette målet, sammen med informasjonstiltak og annen tilrettelegging. Gjennomseilingssonen berører kun ytterste del av FFO og er ikke «korteste vei». Prøveordningen med differensiert forvaltning av vannsportaktiviteter skal holdes under oppsyn og evalueres innen 2022. Dersom det viser seg at ordningen ikke fungerer etter intensjonen vil restriksjonsnivået og grensene endres.

6. Innspillet tas til orientering. Det er graden av forstyrrelse som avgjør om en aktivitet er tillatt eller ikke, og ikke vernegrensa, jf. verneforskrift. Følgeaktiviteter som fotografering og tilskuere kan også defineres som unødig forstyrrelse. Det er viktig å regulere ferdsel på land gjennom gode informasjonstiltak. Det er tillatt å passere odden også i dag. Prøveordningen med differensiert forvaltning av vannsportaktiviteter skal holdes under oppsyn og evalueres innen 2022. Dersom det viser seg at ordningen ikke fungerer etter intensjonen vil restriksjonsnivået og -grensene endres.
7. Innspillet tas til orientering. Det er graden av forstyrrelse som avgjør om en aktivitet er tillatt eller ikke, og ikke vernegrensa, jf. verneforskriften. Det åpnes kun opp for bølgesurfing og SUP. Om presedens: Dersom endringen medfører mer forstyrrelse, vil Fylkesmannen endre praksis. Dette gjelder generelt for alle typer aktiviteter over tid; forvaltningen må justeres i forhold til aktivitetsmengde og grad av forstyrrelse. Prøveordningen med differensiert forvaltning av vannsportaktiviteter skal holdes under oppsyn og evalueres innen 2022. Dersom det viser seg at ordningen ikke fungerer etter intensjonen vil restriksjonsnivået og grensene endres.

NOF Lister Lokallag/NOF Vest-Agder har følgende innspill til planen:

1. NOF har etter forespørsel fra Fylkesmannen oversendt oppdaterte tall på hekkefugl frem til og med 2016. Disse bør innarbeides i forvaltningsplanen, slik at denne er mest mulig oppdatert med hensyn til tilstand. Tallene for 2015 og 2016 viser en ytterligere nedgang for de aktuelle artene, og feltundersøkelsene i inneværende sesong ser enda dårligere ut. Dagens tilstand er derfor enda dårligere enn det som fremgår av forvaltningsplanen.
2. Som deltaker i styringsgruppa har NOF-LL kommet med mange innspill underveis i prosessen med forvaltningsplanen. Blant annet har vi levert inn et detaljert skriftlig innspill til det andre utkastet til forvaltningsplan, som forelå i november 2014/3. Vi registrerer at svært mange av våre innspill fra den gang ikke er tatt til følge i det høringsutkastet som nå foreligger. Enkelte udiskutable og dokumenterbare feil er heller ikke rettet opp. I stedet for å repetere alle disse detaljene velger vi å vedlegge dette innspillet i sin helhet til denne høringsuttalelsen. Vi har streket over de innspillene som er tatt til følge og de som ikke er relevante lengre, mens de som vi fremdeles ønsker å få innarbeidet i den endelige forvaltningsplanen er markert med grå skygge. Vi ber om at dette vedlegget betraktes som en del av vår høringsuttalelse.
3. Forvaltningsmyndighetene har etter NOFs syn hittil ikke klart å ivareta økningen i publikumstilstrømningen til Listastrendene på en bærekraftig måte. Økningen har i stor grad gått ut over fuglelivet, og vi mener at dette er en av de viktigste årsakene til at hekkefuglene forsvinner langs strendene og antall rastende vadefugl går ned.
4. Kanaliseringstiltakene som er gjennomført har i stor grad hatt en motsatt effekt av det som er ønskelig, da flere mennesker blir ledet inn i de mest sårbare områdene. Den samlede belastningen for hekkende og rastende fugl langs strendene har i mange områder for lengst

overskredet tålegrensen for mange fuglearter. Planene for større turistanlegg like inntil grensene for verneområdene i Nordhasselvika, Kviljoødden og Havika vil utvilsomt medføre ytterligere press på fuglelivet i disse områdene.

5. «Unødvendig forstyrrelse»

I høringsutkastet nevnes kun noen få konkrete eksempler på forstyrrelse. Vanlig turgåing med eller uten hund (i bånd), fising og fuglekikking (ikke minst fotografering) er også svært utbredte aktiviteter i økning. Uten tvil medvirker disse sterkt til den samlede forstyrrelsen. Disse formene for forstyrrelse burde derfor også vært behandlet. I utdypingen av verneforskriften⁴ er kun vind- og brettssportaktiviteter nevnt i forbindelse med bestemmelsen om at «Fugler, herunder deres reir og egg, er fredet mot unødig forstyrrelse.» NOF savner en tilsvarende vurdering av en del andre aktiviteter som etter vårt syn kommer i samme kategori, og som vi opplever som unødig forstyrrelse: (...)Vi etterlyser derfor en vurdering av fuglefredningsområdenes verneforskrift § IV, pkt. 1 opp mot «snikfotografering» av fugl. Er dette å anse som en «unødig forstyrrelse»? Det burde i denne forbindelse også vært nevnt i forvaltningsplanen at fangst og ringmerking av fugl i FFO krever dispensasjon fra verneforskriften. Langvarig stangfiske fra samme sted?

6. Kyststien har hatt en kanaliseringseffekt, men for fuglelivet har dette vært en uheldig kanalisering inn i de mest sårbare områdene, i motsetning til prinsippet om å kanalisere ferdselen bort fra de mest sårbare områdene. Vi vil spesielt nevne sentrale deler av Haugestranda og Kådestranda der forvaltningsplanen ikke kommer med konkrete forslag til omlegging av stien der den går gjennom sårbare hekke- og rasteområder for fugl. Langs store deler av Hananger-, Kviljo- og Nesheimsanden (forvaltningszone 5) og deler av Nordhasselvika er kyststien forlagt på toppen av sanddynene der en får maksimal forstyrrelseseffekt både på den åpne stranda og bak dynene, og samtidig maksimerer slitasjen på sanddynene. Kyststien burde her vært lagt til de gamle eksisterende stiene som går i bakkant av sanddynene. En slik omlegging er kun skissert og planlagt i Nordhasselvika.

7. Fugleobservasjonsplasser og informasjonstiltak. I flere områder (Havika, Fuglevika, Nordhasselvika og Tjørveneset) er det planlagt tiltak i form av «fugleobservasjonsplass med sittebanker». NOF kan ikke se at det er behov for dette. Fuglekikkere vil oppsøke de områdene der det til enhver tid oppholder seg fugl, uavhengig av fasiliteter. Det negative med slike etablerte observasjonsplasser med benker o.l. er at de vil bli brukt til rasteplasser der publikum oppholder seg i lengre tid – noe som medfører økt forstyrrelse i forhold til dagens gjennomgangstrafikk. Disse såkalte «fugleobservasjonsplassene» er ikke kartfestet (bortsett fra i Sevika, Nordhasselvika). Det er derfor vanskelig å bedømme forstyrrelseseffekt i hvert enkelt tilfelle. Planlagt plassering av fugleobservasjonsplass i Sevika er slik at den høyst sannsynlig vil øke forstyrrelsen på fuglelivet: Plasseringen er for nært til selve fugleområdet til at en bør oppholde seg i lengre tid her og en må dessuten passere gjennom de mest sårbare områdene for å komme frem til den planlagte observasjonsplassen. Her ser vi derfor et typisk eksempel på dårlig kanalisering. NOF fraråder at det etableres flere observasjonsplasser for fugl av denne typen.

8. NOF støtter behovet for mer informasjon om hvordan en kan ta bedre hensyn til fuglelivet. Skiltingen bør derfor i størst mulig grad kompletteres med en enkel kartvisning som viser hvor forbudene gjelder. Det er ofte ikke tilstrekkelig med informasjonskart ved P-plasser, dette er glemt når folk kommer ut i områdene.

9. Forvaltningsplanen legger opp til en endring i etablert praksis for vannsport i FFOene ved at det foreslås at det gis tillatelse til forskjellige former for brettbasert vannsport i deler av

fuglefredningsområdene i Fuglevika, på Kviljodden og i Havika. Både Direktoratet for Naturforvaltning og Miljøverndepartementet har tidligere fastslått at brettseiling/vannsport i FFO er i strid med verneformål og verneforskriftenes bestemmelse om «unødig forstyrrelse» av fuglelivet. Disse vedtakene gjelder Nordhasselvika spesielt, men vi kan ikke se at det er grunnlag for å tolke tilsvarende verneformål og bestemmelser annerledes for de andre FFOene på Lista. Håndheving kunne vært enklere om grensene for vannsport fulgte rette linjer ut fra land der hvor FFOene begynner/slutter, og en kunne satt opp et sett med godt synlige referansepunkter som en kan sikte etter ute på sjøen. NOF tror at majoriteten av vannsportutøvere er opptatt av å opptre på en lovlig måte, men det er ikke enkelt for disse å sette seg inn i hvor dette er tillatt med dagens skilting og merking. Dette burde det være fullt mulig å gjøre noe med. Kviljodden fungerer til dels som en barriere for seilere, slik at det ofte seiles kun på vestsiden eller kun på østsiden av odden. Dette gjør at fuglene ofte får ro på motsatt side. Ved å åpne opp for seiling utenfor odden så blir det enklere å passere denne og en sprer dermed forstyrrelsen ut over enda større områder. At en også vil tillate bølgesurfing (uten seil) 250m utenfor Kviljodden virker besynderlig, da dette er en aktivitet som følger bølgene inn mot land. Bølgesurfingen foregår oss bekjent derfor inn og ut fra stranda. Er det i hele tatt noe poeng i å tillate bølgesurfing kun utenfor 250 meter fra land? Tanken om å få redusert ferdselen på land i Fuglevika ved å tillate gjennomseiling av fuglefredningsområdet virker lite gjennomtenkt. Rapporter og undersøkelser tilsier at brettseiling forstyrrer vann- og sjøfugl mer enn ferdsel på land. Vi mener at brettseilerne kan seile i en liten sving rundt Fuglevika når de skal ut til de attraktive seilingsområdene utenfor Østhasselneset. Det er neppe absolutt nødvendig å seile korteste vei gjennom FFO. Tillatelse til bølgesurfing (uten seil) i østre Havika er det minst kontroversielle forslaget, men bryter likevel med prinsippet om at vannsport er "unødig forstyrrelse av fugl" og derfor ikke tillatt i FFOene.

10. Forvaltningsplanen «legger til grunn at restriksjonsnivået kan endres tilbake, hvis foreslåtte endringer ikke fungerer etter intensjonen». Det er imidlertid ikke skissert noe opplegg for å overvåke konsekvensene av disse endringene i forvaltningspraksis, her legges altså bevisbyrden over på frivillige naturvernorganisasjoner. Dette forslaget er ikke i tråd med verken «føre var prinsippet» eller intensjonene om «kunnskapsbasert forvaltning».
11. Vannscooter. Flere av de argumentene som er brukt i forbindelse med vannscooter passer imidlertid like godt på annen vannsport. NOF mener at brettbasert vannsport er å anse som «sitat: Ikke-nødvendige aktiviteter (f.eks. lek)» i like stor grad som vannscooterkjøring. Eneste forskjellen er at vannscootere er motordrevet, men oss bekjent finnes ikke noe belegg for at fugler bryr seg om en farkost er motordrevet eller ikke.
12. Gjengroing og beite. NOF er enig i at beiting ofte er ønskelig for å hindre eller begrense gjengroing. Dette er som regel positivt for de arter av fugl som trenger åpne områder. Dessverre er det slik at beitetrykket i dag er for høyt i enkelte områder. Her går dette først og fremst ut over hekkefuglene, som ikke finner tilstrekkelig med skjul og næring. Formuleringen «...innføring av flere beitedyr er sterkt ønskelig i alle kulturbetingede naturtyper i verneområdet», uten noen forbehold, er derfor uheldig. NOF etterlyser en bedre og mer differensiert beitepolitikk der flere områder beites, samtidig som beitetrykket holdes på et akseptabelt nivå av hensyn til naturmangfoldet. I enkelte områder er det behov for å redusere beitetrykket dersom en skal gjenopprette den hekkefuglfaunaen som forvaltningsplanen har som målsetning å gjøre. Det er ikke slik at beiting løser alle problemer med gjengroing, oppslag av sitkagran blir f.eks. i liten grad holdt nede av beitedyr. Løsningen

på gjengroingsproblemet er mekanisk rydding i kombinasjon med skånsom beiting. Retningslinjer for anbefalt beitetrykk burde kommet tydeligere frem. Disse bærer mer preg av å være eksempler enn klare anbefalinger. Retningslinjene burde også omfatte alle de ulike typene av utmark som finnes langs Listastrendene. Støtteforing burde på generell basis ikke vært tillatt i fuglefrednings-områdene, da dette ofte er en konsekvens av at beitetrykket er hardere enn det som naturen klarer å produsere av gress. I de områdene der støtteforing eventuelt tillates burde det vært retningslinjer for plassering av foringsstasjoner. Det finnes flere eksempler på uheldig plassering av stasjoner for støtteforing i sårbare områder – der dette har ført til store tråkkskader, ødelagt vegetasjon og overgjødning. To områder hvor beitetrykket er så hardt at det trolig er en medvirkende faktor til at hekkende fugl har forsvunnet er Fuglevika og enkelte områder i Nordhasselvika (bl.a. i deler av Steinsvika). I detaljbeskrivelsen for begge disse områdene står det at «Dagens drift med storfebeite er positivt for fuglelivet og verneformålet». NOF stiller seg i disse tilfellene ikke bak denne påstanden, da dagens beitedrift i disse områdene etter vår mening ikke er bærekraftig mht. biologisk mangfold.

13. Leplantinger. NOF mener derfor at verneplanen ikke går langt nok med tanke på å fjerne leplantinger og spredning fra disse. Skjøtselsplanen legger opp til «eventuell fornyelse av leskogen» flere steder og enkelte steder er det et mål å få til en «flersjiktet blandingskog med stedegne arter». Leskogen på Lista består nesten utelukkende av sitkagran og/eller buskfuru som begge er svartelistede arter plassert i høyeste risikoklasse. Det er oppsiktsvekkende at en holder muligheten åpen for å beholde slike arter i et verneområde. Skjøtselsplanen burde hatt som mål å fjerne alle svartelistede arter i høyeste risikoklasse, og særlig å fjerne all forekomst av sitkagran og buskfuru. Vi vil også anføre at betegnelsen «stedegne arter» knapt er gyldig for skog på Lista. Det må stilles krav til at leplantingene har en reell og dokumenterbar nytteeffekt, som le for jordbruket, om det skal være aktuelt å «fornye» skogen. Ved valg av såkalt «stedegne arter» så bør en også holde seg til arter som har begrenset spredningspotensiale, og som er mulige å bekjempe om spredning skulle vise seg å bli et problem. Svartor er således et treslag som en bør unngå å bruke, da denne arten er svært vanskelig å bli kvitt.
14. Fremmede og uønskede arter – gyvel. «Som følge av omfattende skjøtselstiltak er store deler av kystlyngheia nå i god hevd». NOF vil hevde at dette neppe kan gjelde for gyvel i dette området. Skjøtselstiltakene har nok begrenset spredningen av gyvel noe, men til tross for mange år med både rydding, sviing og beite i de verst rammede områdene på Einarsneset så har en åpenbart ikke kontroll på gyvelen. Vi savner en grundigere evaluering av gyvelen, hvordan en skal klare å bekjempe denne og konkrete tiltak for å oppnå dette målet.
15. Fremmede og uønskede arter – mink. NOF støtter bekjempelse av mink i hele VO. Minkbekjempelsen bør utføres av jegere som er spesielt opptrent på denne type jakt. Mer eller mindre tilfeldig fellefangst er bedrevet i mange år langs Listastrendene uten at dette har hatt noen langvarig effekt. Dette har imidlertid ingen negative konsekvenser og bør derfor fortsatt være tillatt for alle. Jakt med hund og skytevåpen i de delene av verneområdet som omfattes av fuglelivsfredning bør imidlertid kun utføres av profesjonelle opptrente jegere og være del av en planlagt kampanje. Organisert fjerning av mink er kun nevnt i følgende forvaltningssoner: Østhasselstranda, Fuglevika, Marka og Steinodden. All erfaring tilsier at minken må fjernes i større områder om det skal ha noen effekt, hvis ikke så vandrer minken raskt inn igjen fra de tilgrensende områdene. Tiltaket om organisert minkbekjempelse må derfor utvides til å omfatte større deler av verneområdet.

Sandstrendene fra Nesheimsanden til Havika fungerer som en liten barriere for mink. I det minste bør en derfor satse på å bekjempe minken i hele området fra Jølle til Østhasselstranda, inklusive de ikke vernede områdene fra Borshavn til Tjørvehavn. NOF savner i flere områder konkrete planer for indirekte minkbekjempelse ved å fjerne / rydde opp i menneskeskapte steinfyllinger. Opprydding og utbedring av steinfyllinger er nevnt kun i Havika, Fuglevika og Vågsvollvika. Det er en lang rekke steinfyllinger også i andre områder som burde vært fjernet eller ryddet opp i.

16. Restaurering, nydyrking og deponering av dyrkingsstein. Enkelte dammer er anlagt i forbindelse med restaureringene, men disse har for bratte kanter og er for dype til at de har blitt attraktive for fugl. De gjennomførte restaureringstiltakene har således vært positive for helhetsinntrykket av landskapet og for jordbruksnæringen, men i stor grad negativt for fugl. Noen steder åpner verneforskriftene for at områder kan omgjøres til dyrket mark i forbindelse med restaurering, andre steder kan vi ikke se at dette er tilfelle.
17. Ved fremtidige restaureringer bør en uansett legge mer vekt på å skape varierte biotoper: En bør beholde enkelte områder med grus og ikke legge matjord over alt, noe stein bør ligge igjen, en bør forsøke å legge til rette for at det blir soner med naturlig vegetasjon og eventuelle dammer må utformes bedre med tanke på fugl. Det må ikke gis dispensasjoner til nydyrking i verneområdet utenom de områdene det verneforskriftene åpner for dette. Detaljkartene i forvaltningsplanens del II må stemme overens med de kartene som det henvises til i verneforskriftene, slik at det ikke oppstår misforståelser og grobunn for konflikter. NOF mener å se enkelte avvik og følgende bør derfor sjekkes opp mot de originale kartene som er grunnlag for vernebestemmelsene:
 - I Tjørvebukta er det angitt et noe større område som tillatt nydyrkingsområde enn det som fremgår av verneforskriftens § VI, punkt 3. (Vernesone 10, kartblad nr. 6),
 - Det samme gjelder i Steinsvika (Ref. verneforskriftens § V, punkt 16, vernesone 9, kartblad nr. 5).
 - Angitt område for nydyrking på kart i Kjøllebergstranda stemmer heller ikke helt overens med det som er angitt på Miljøverndepartementets kartblad nr. 9, sone 13.
18. Steindeponier. Flere av steindeponiene er plassert på svært uheldige steder. Plasseringen er etter det vi forstår ofte iht. erstatningskjønn etter fredningen, men hensynet til fuglelivet ble den gang ikke tilstrekkelig ivaretatt. Vi vil spesielt nevne stranda ved Vestre Spanien på Haugestranda, samt Trihaugvika, Stavestø og Kjøllebergstranda på Vest-Lista. Ved Vestre Spanien er det i per dags dato dag ikke dumpet stein og denne stranda fremstår som helt urørt. I Trihaugvika, Stavestø og Kjøllebergstranda er det dumpet mindre mengder stein, men det burde heller vært ryddet opp her fremfor å dumpe mer stein. Forvaltningsplanen burde ha kommet med nye alternative lokasjoner for deponering av dyrkingstein i disse områdene. På Vest-Lista ligger steindeponiene i tre av de fire-fem buktene som er best for rastende og hekkende fugl, det kan ikke bli stort verre enn dette. Det er et paradoks at forvaltningsplanen fremhever at rydningsrøyer kan være problematiske for fuglelivet, men samtidig åpner for at det kan deponeres mer stein i strandkanten i disse fire små buktene som er spesifikt nevnt som særlig verdifulle områder andre steder i forvaltningsplanen. Det burde være nok av alternative dumpingsområder innenfor verneområdet som ivaretar hensynet til naturverdiene bedre, samtidig som det ikke medfører større ulempe for grunneiere.

Statsforvalterens kommentarer:

1. Innspillet tas til orientering. Tallene på hekkefugl er oppdatert i planen.
2. Innspillene i vedlegget er gjennomgått og vurdert på nytt. Noen av innspillene er innarbeidet i plan. Fylkesmannen kommer ikke til å gå i detalj på disse punktene siden mye av materialet er gjennomgått tidligere.
3. Innspillet tas til orientering. Et økende antall besøkende i området setter større krav til tiltak for å begrense de negative effektene (slitasje, forstyrrelse). Gjennomføring av tiltakene i forvaltningsplanen (tilrettelegging, informasjon, overvåking) skal bidra til å ivareta naturverdiene på en god måte. Besøksstrategien som er under utarbeidelse skal bidra til at de besøkende får gode opplevelser og får økt forståelse for vernet og verneverdiene.
4. Større anlegg utenfor verneområdet er det kommunen som er rette myndighet for.
5. Innspillet tas til orientering og innarbeides delvis. Det er gitt en noe mer utfyllende tekst under kapittel 6. Ferdsel og friluftsliv. «Unødig forstyrrelse» er et skjønnsmessig begrep. I den kommende revisjonen av forskriftene vil det bli vurdert om utøvelse av enkelte aktiviteter skal ytterligere spesifiseres i forskrift.
6. Innspillet tas til orientering. Kyststien er en dynamisk trasé som må ta hensyn til mange interesser. Det arbeides med å optimalisere traseen slik at den tar mest mulig hensyn til verneverdiene i de sårbare områdene. Fylkesmannen er i dialog med grunneiere og kommunen angående justeringer i enkelte områder. I Nordhasselvika er deler av kyststitrasséen lagt feil, her må Fylkesmannen finne en løsning sammen med kommune og grunneier. Informasjonstiltak langs stien er viktig.
7. Innspillet tas til orientering og innarbeides delvis. Beskrivelsen av tiltaket endres til «observasjonsplasser». Hensikten er å informere om naturverdier og gjøre enkle tilretteleggingstiltak for besøkende i felt. Det er viktig å få en god lokalisering av disse plassene slik at de ikke kanalisere besøkende inn i de mest sårbare områdene. Lokalisering er viktig og tiltakene må omsøkes. Forslag til plassering i Sevika kan bli endret.
8. Innspillet tas til orientering. Informasjonstiltak følges opp i besøksstrategien.
9. Innspillet tas til orientering. Se vurdering av innspill fra NOF sentralt angående vannsport.
10. Innspillet innarbeides. Se vurdering av innspill fra NOF sentralt angående vannsport. Overvåking og evaluering er lagt inn som tiltak, det vil utarbeides en overvåkingsstrategi/plan.
11. Innspillet er innarbeidet.
12. Innspillet tas til orientering og innarbeides delvis. Verneforskriftene regulerer ikke grunneiers beiterett i eksisterende beitearealer. For øvrige arealer er bærekraftig/skånsom beiting ofte forenelig med formålet med vernet. I områder med sårbar og truet natur vil ny beiting reguleres slik at verneverdiene ikke trues.
13. Jordbruksdrift er tillatt på arealer som var dyrket eller ble beitet ved vernetidspunktet, og da med de metoder som var vanlige i distriktet på sammenlignbare områder. Det kreves dispensasjon for å kunne tilleggsføre på nye arealer. Fylkesmannen kan eventuelt inngå avtaler om kompensasjon for tilpasset drift der igangværende tilleggsføring påvirker verneverdiene negativt.
14. Deler av innspillet er innarbeidet i plan. Det er ikke intensjonen å beholde fremmede treslag i verneområdene. Innspillet tas til orientering. Teksten er endret flere steder mht. gyvel. Forvaltningsplanen vil ikke være i stand til å gi noe konkret svar på hva som må til for å få bukt med gyvelproblemet. Utdrøiningene med arten har vist seg å være for problematiske til

- det. Fylkesmannen har igangsatt et prosjekt på forskning og utprøving av tiltak for å bekjempe/hindre videre spredning av gyvel på Einarsneset.
15. Innspillet tas til orientering. Temaet er innarbeidet i plan, men vil følges opp i eget prosjekt.
 16. Innspillet tas til orientering.
 17. Innspill om nydyrking: tas til orientering. Vi er klar over at kartene ikke er helt nøyaktige, gjelder også de fra 1987. For nydyrkingssaker er det korrekt avgrensning i kart som vil bli lagt til grunn.
 18. Innspillet er innarbeidet i plan. Eksisterende steindeponier og alternative lokaliteter er ikke vurdert grundig nok i planen. Må følges opp i eget prosjekt.

Statsforvalterens kommentarer til tema som gjelder flere innspill:

Nedenfor følger Statsforvalterens kommentarer for tema som relevante i tilknytning til forvaltningsplanen.

Forhold som gjelder kulturminner, kyststien (Farsund kommune), områder utenfor verneområdet, gårdsveier mv., som ikke er innenfor Fylkesmannens myndighetsområde eller rammer for forvaltningsplanen, kommenteres i hovedsak ikke.

Skjønnsforutsetninger

Alle skjønnsforutsetninger fra rettsboka fra 1991 er gjengitt i forvaltningsplanen uten at det er tatt stilling til om de fremdeles er aktuelle. Eksempelvis kan enkelte skjønnsforutsetninger ikke lengre være aktuelle fordi de omfatter tiltak som er gjennomført.

Fjerning av uønska treslag

Forvaltningsplanen legger opp til å fjerne plantet skog i verneområdet. I tillegg er det også ønskelig å fjerne mest mulig foryngelse av fremmede arter som sitkagran og berg-/buskfuru.

Feil i vernegrensa

Innspillene tas til etterretning. Fylkesmannen er klar over at det er feil i vernegrensa flere steder. Disse feilene vil bli rettet opp i kommende gjennomgang av verneforskriftene.

Kulturminner og restaurering av krigsminner

Det forsvarer som har ansvaret for sikring av bunkere, mens Fylkeskonservatoren som er forvaltningsmyndighet for krigsminner. Verneforskriften er ikke til hinder for restaurering. Eventuelle tiltak for tilgjengeliggjøring krever tillatelse.

Parkeringsplasser

Farsund kommune er ansvarlig for å legge til rette for offentlig parkering og eventuelle andre avtaler om offentlig bruk. Det er lagt inn flere forslag til nytt parkeringsareal i forvaltningsplanen. Innspillet om parkeringsplass på Kviljo tas til etterretning om vil måtte drøftes med kommunen. Tiltaket er tenkt plassert i verneområdet på sørsiden av veien.

Landbruksdrift

Innspillene om landbruksdrift / beiting tas til orientering og delvis innarbeiding. Det arbeides med å finne løsninger som ivaretar hensynet til både verne-, landbruks- og friluftslivsinteresser i hele verneområdet inkludert på Tjørveneset. Det skilles ikke mellom dyreslag. Beiting som skjøtselstiltak krever grunneiers tillatelse. Det er aktuelt å overvåke beitetrykk og tilstand i sanddynemark og andre

steder. Retningslinjer og anbefalte skjøtselstiltak er gjennomgått i planen og justert der det er motsetninger. Rettigheter til gjødsling er knyttet til områder som var dyrket eller beitet (innmark) på vernetidspunkt. Forskriften skiller ikke mellom husdyrgjødsel eller kunstgjødsel, men dette reguleres gjennom andre lovverk. Utmarksbeitearealer kunne i tråd med skjønnsoppjøret gjødsles lett med tare.

Tilleggsfôring kan endre vegetasjonstypen og medføre økt slitasje. Jordbruksdrift er tillatt på arealer som var dyrket eller ble beitet ved vernetidspunktet, og da med de metoder som var vanlige i distriktet på sammenlignbare områder. Tilleggsfôring på nye arealer krever dispensasjon. Fylkesmannen kan eventuelt inngå avtaler om kompensasjon for tilpasset drift der igangværende tilleggsfôring påvirker verneverdiene negativt.

Beiting i sanddyneområder er i de fleste områder ikke ønskelig med tanke på naturmangfoldet, og skal uansett, der hvor det eksisterer beiterettigheter foregå som utmarksbeitning dvs. med lavt beitetrykk og uten gjødsling/tilleggsfôring.

Fylkesmannen har ikke myndighet til å begrense kjøring i verneområdet som er tilknyttet landbruksdrift så lenge det skjer i henhold til verneforskrift og i forbindelse med lovlige tiltak.

Friluftsområder og beiting

Generelt er det viktig å sikre allmennhetens tilgang til viktige friluftslivsområder. Det er kommunen som i første rekke har ansvar for å sikre friluftsområder og -interesser. Fylkesmannen vil i samarbeid med Farsund kommune arbeide videre for å finne løsninger som ivaretar hensynet til friluftsliv i beiteområder.

Fuglebestandene

Innspill tas til orientering. Fylkesmannen forholder seg til de registreringene NOF leverer på hekkefugl. Vadere på trekk vil variere en del mellom år og mellom de forskjellige områdene. Det er flere årsaker til den negative utviklingen av hekkefuglbestanden langs Listastrendene. Flere hekkefugler har en positiv respons på ekstensivt til moderat beite i området. For høyt beitetrykk kan imidlertid påvirke hekkesuksessen negativt. Tilstanden overvåkes gjennom bevaringsmål for området.

Rettigheter til uttak av sand og stein

Innspillene tas til orientering og innarbeides ved at retningslinjene har blitt tydeliggjort. Rettighetene til uttak av tare, sand og stein er uendret. Vernebestemmelsene er ikke til hinder for uttak av masse for rettighetshavere. Uttaket kan skje der havet legger opp masse på den vegetasjonsløse strandflaten, og ikke bare i områdene som er merket av i vernekartet/ forvaltningsplanen. Hvor mye den enkelte tar ut i et felleseie er et privatrettslig forhold. Det er utfordringer knyttet til uttak av masse (stein, grus og sand). Basert på forarbeidene til vernet og erstatningsskjønnet fra 1991 legger Fylkesmannen til grunn at uttaksraten av masse (masseuttak/tid) ikke skal overskride den mengden masse som havet tilfører over tid. Overstiges denne mengden vil uttaket medføre økt erosjon og endring i vegetasjonsgrensen på land, noe som ikke er forenlig med verneformålet.

Kyststien – trasé i verneområdet

Innspill tas til orientering. Det er Farsund kommune som er ansvarlig for avtaler i forbindelse med kyststien, mens det er Farsund kommune og Statens vegvesen som jobber med sykkelstiprosjektet Vita Velo. Fylkesmannen har i noen tilfeller krevd justering av kyststitråse i områder hvor traseen har kommet i konflikt med verneinteresser. Kyststitråsen tas med jevne mellomrom opp til vurdering

og både omlegging og/eller ytterligere tilrettelegging kan være aktuelle tiltak for å dempe eventuelle konflikter.

Båndtvang

Helårlig båndtvang i fuglefredningsområdene vil bli vurdert i kommende arbeid med forskriftsendringer. For øvrig har kommunen myndighet til å innføre båndtvangsbestemmelser.